

Om ålfisket idag, ny kunskap kring ålen och vad som lokalt kan göras för att förbättra situationen. (och en del annat)

Ålfisket.

Historiskt har ålfisket haft mycket stor betydelse för kustbefolkningen men har också varit viktigt för inlandsborna när ålen utan vandringshinder kunde nå långt upp i våra vattendrag.

Idag är ålfisket mycket begränsat och omgärdat av en räckta villkor/tillstånd. I § 1 i ållagen sägs att allt fiske efter ål är förbjudet. Dispens ges för visst yrkesfiske som 2007 uppfyllde ett antal minimikrav. Allt fritidsfiske efter ål är förbjudet.

För att fiska ål krävs yrkesfiskelicens, ålfisketillstånd, tillstånd att sälja den fångade ålen och en mot tuffa avgifter registrerad fångstbåt.

Tillstånd att fiska ål kan ej överlåtas till ny innehavare, inte ens mellan generationer. Ändras inte detta kommer allt fiske efter ål och kunskapen kring detta att snabbt försvinna. Medelåldern för i vår kommun bosatta med ålfisketillstånd är en bra bit över 70.

Ett par rättsfall som belyser situationen:

1. En ålfiskare drev sitt fiske där också sonen var behjälplig. Med vikande lönsamhet valde sonen ett annat yrke men han fortsatte att på ledig tid hjälpa sin far med de arbetsmoment i fisket som inte går att klara på en person.
80 år gammal tyckte senior att det var dags att sonen, som ju hela tiden funnits med i fisket, tog över. Sonen fick yrkesfiskelicens men avslag på ansökan att få fiska ål.
Lösningen blev att senior 80 år gammal ansökte och fick förlängt ålfisketillstånd och fisket kunde fortsätta med allt större insats av sonen. Och detta är godkänt så länge senior är den registrerade, oavsett vem som utför merparten av arbetet – utom i ett avseende. För att vittja garnen krävdes att senior är med i båten, annars är det tjuvfiske.
2. En fiskare i Bolmen ville överlåta sitt ålfiske. För att fiska där krävs inget ålfisketillstånd eftersom det finns flera kraftverk i utflödet från Bolmen och mindre än 5 % av ålarna väntas överleva kraftverkspassagera. Så

fiske var inget problem men det gick inte för en ny utövare att få tillstånd att sälja ålen.

Och nu blir det än tokigare! Den fångade ålen säljs till kraftverksindustrin som tar sitt miljöansvar genom att därefter sätta ut den inköpta ålen nedströms där vägen till Sargassohavet är fri. Ståndaktigt säger Havsmyndigheten absolut nej till tillstånd för en ny ålfiskare men det är ok att ålarna massakreras i kraftverken om fisket avvecklas!

Myndighetsbeslutet överklagades i rättssystemet som i första instans gav fiskaren rätt. Men Havsmyndigheten ger sig inte och har överklagat detta beslut!

Hur är det då med tillgången på ål och vad fiskas upp?

Yrkesfisket fångade 2001 800 ton ål och 2012 250 ton. Till siffran för 2001 ska läggas det som fritidsfisket, som då var tillåtet, fångade. Tar vi också hänsyn till senare tillkommet totalförbud att fiska ål på västkusten torde antalet fångade ålar i Sverige vara nere på i storleksordningen 10-15% mot 2007.

För Östersjön visar nya uppskattningar att 2500-3000ton ål påbörjar sin vandring mot Sargassohavet per år.

Denna mängd reduceras med c:a 25 % innan den lämnar Östersjön genom fiske, som mat till skarvar och sälar och död i vattenkraftverkens turbiner.

Räknat på den totalt utvandrande ålen tar yrkesfisket max 7 - 8%. Men det är denna grupp och fritidsfiskarna som hittills ha fått hela ansvaret för ett minskat tryck på ålen för att säkra dess fortbestånd.

Förhoppningsvis kommer det arbete som nu läggs ner på landsnivå att leda till att gamla tillstånd för vattenkraftverk som vilar på en 100 år gammal lagstiftning omprövas enligt nu gällande miljöbalk. Då kommer det att krävas fria fiskvägar överallt där detta är möjligt. Knäckfrågan är sannolikt den i miljösammanhang alltid återkommande frågan - vem ska betala?

Som det nu är har bara ca 10% av över 2000 kraftverk fri passage för fisk i båda riktningarna.

För ålynglen är det av största vikt att de tar sig upp i vattendrag och sjöar. Det är i sötvattenmiljön som ålen har sitt bästa uppväxtområde. När det gäller sälen som går hårt åt fisken i kustbandet inklusive ålen har det hittills varit svårt att få gehör för även måttliga begränsningar av beståndet.

En stilla undran som då och då dyker upp är varför det är så stor skillnad mellan de ingripanden som görs på land för att hålla rovdjursstammen nere på acceptabla nivåer med hänsyn till övrigt vilt och jaktintressen och vad som godtas och inte göras i havet.

Svaret är sannolikt att det som sker i havet för de allra flesta sker osynligt och att den grupp människor som primärt skadas är liten och jämförelsevis oorganiserad. Och sälar är ju så gulliga...

Nytt kring ålvandringen till Sargassohavet

Möjligheten att med ny teknik, där ålarna förses med sändare, följa ålens vandring har ökat kunskapen.

När blankålen passerar Bergkvara söderut ute i sundet använder den en navigeringsteknik där den simmar uppe i vattnet strax under ytan och därefter regelbundet (med ca en halvtimmes intervall) dyker ner till botten en kort stund och återtar därefter "ytläge".

Man vet att den i sin navigering använder det jordmagnetiska fältet och det torde vara i det sammanhanget den överraskande färdvägen får ses. Med utgångspunkt från västkusten har försök genomförts där man kunnat följa blankålar som lämnar svenskt vatten med destination Sargassohavet. Vandringsvägen för två grupper ål studerades. Den ena gruppen blankål innehöll ålar där man med säkerhet visste att de som små av egen kraft tagit sig hela vägen till Sverige. Om den andra gruppen visste man att de som glasålar fångats i England flugits hit och satts ut här. Försöket gjordes för att det fanns stor oro att den senare gruppen inte skulle "hitta hem". Men alla tog samma väg. Från västkusten i NNV riktning, upp till Norska havet där de stötte på den kalla havsström som på djupet går i motsatt riktning mot den varma golfströmmen på ytan.

Ålarna följde den kalla strömmen söderut och väster om Irland och man kunde följa enstaka exemplar ända ner mot Azorerna.

Två särskilt anmärkningsvärda beteenden kunde noteras. Ålen är fullt aktiv och simmar 2-2½ mil/dygn i det kalla vattnet med endast någon plusgrad medan den under uppväxten i Sverige är fullt aktiv först vid c:a 8 grader i vattnet.

Lika överraskande var på vilket djup den simmade. Här är det fråga om c:a 400 m djupt nattetid och 700 m djupt dagtid!!!

(Jfr ovan om Östersjön.)

Så här ungefär ser en levnadscykel för ålen ut:

Ett ålpar ger 2 000 000 ägg

5 000 når Europa som larver

1 200 överlever glasålstadiet

400 når fångstbar storlek

100 vandrar ut

2 når Sargassohavet för att sluta systemet.

Önskan har länge funnits att förmå ålen att fortplanta sig utan att t omvägen om Sargassohavet. (2 x 700 mil) men kunskapen har saknats. Japanerna som har ett eget system kring ålvandring dit och ett "eget Sargassohav" kan vara på väg mot en lösning. Där är man nu framme vid en tredje generation ålar i slutna system på forskningsnivå. Här öppnar sig förhoppningsvis helt nya möjligheter att hjälpa naturen att åter berika våra vatten med ål.

En positiv nyhet är att antalet glasålar som nått svenska vatten ökat något de sista två åren. Men antalet är fortfarande i ett historiskt perspektiv mycket lågt.

Vad kan vi göra lokalt? (Kustmiljögruppen, Torsås kommun m.fl.)

Svaret är en del även om beslut på landsnivå är avgörande om vi ska lyckas vända skutan. Ålens behov av förbättrade livsbetingelser avviker inte från övriga fiskarter här. Gör våra sötvatten tillgängliga på det sätt de en gång var. De hinder som byggts upp för då viktig kraftproduktion för små sågverk och kvarnar är överspelat. Börja med att få bort de två största. Vid Åd finns ett litet och dåligt fungerande omlöp som enda

förbindelse för invandrande fisk från havet till hela Bruatorpsåns avrinningsområde. Ersätt fördämningen med en fors som ger helt fri vandringsväg samtidigt som tillräckligt hög vattennivå i ån uppströms säkras!

Vid Valdemarsgöl behövs dammen för att hålla vattennivån och här måste lösningen bli en rejäl vandringsled för fisken.

Men alla åtgärder för fria passager blir mer eller mindre meningslösa om vattenföringen i vattendragen sommartid upphör. Se 2013 som en förvarning om vad som sker om inget görs med den klimatförändring som väntas. Småskaliga åtgärder kan hjälpa i avvaktan på centrala beslut som måste komma.

Verka för en balanserad avskjutning av skarv och säl som i stort sett saknar naturliga fiender och som går hårt åt det svaga kustnära fiskebeståndet.

På ön Majör utanför Djursvik finns idag en skarvkoloni med i storleksordningen 1000 fåglar. Tar man hänsyn till dagligt matintag och antalet dagar de vistas här fångar de c:a 100 ton fisk och därtill ska läggas vad sälarna tar.

I den förändring som skett i våra kustvatten tycks de bästa livsbetingelserna finnas nära stranden där vågor, dyning och solljus m.m. verkar positivt. Och dit söker sig inte bara fisken utan också t.ex. sälen som i sitt födosökande där till och från dränker sig också i småryssjor på mindre än en meter vatten – något som aldrig hände förr.

Verka för glasålsutsättning även i våra vatten. Nu prioriteras syd och västkusten med motiveringen att ålen när den blir blankål har kortare väg till Sargassohavet och löper mindre risk att bli uppfiskad när den 15 år senare lämnar Sverige. Mottot måste vara att alla goda miljöer för fisk måste tas tillvara.

Verka för att nuvarande regler för ålfisket ändras så att ett visst ålfiske kan leva kvar som en del av en levande kust och för bevarande av kunskaper kring detta fiske. Detta är i hög grad också en näringspolitisk fråga, inte bara för fisket utan också för Sveriges största ålrökeri som finns i vår kommun.

Följ upp kunskap kring ålens behov av högt PH för att överleva och möjligheten och nyttan av att kalka i det sura och syrefattiga

bottensedimentet i havsvikar. Går det att den vägen få igång det biologiska livet och öka överlevnadsbetingelserna för t.ex. ål som övervintrar i bottenslammet.

Kustfisket – en plattform för tillväxt!

I september hölls ett seminarium med detta tema anordnat av länsbygderådet i Blekinge. Här var bl.a. generaldirektörerna för tillväxtverket och jordbruksverket, representanter för de tre länsstyrelserna i sydost och många kommuner men inte Torsås kommun. Självt hade jag av eget intresse valt att närvara.

Tema: Det kustnära fisket och dess kringaktiviteter är en viktig förutsättning för tillväxt i våra kustsamhällen. Tre av flera viktiga faktorer är att behålla kompetensen kring det småskaliga fisket, att visionen av matlandet Sverige ska uppfyllas även när det gäller fisk och att den viktiga turismen främjas.

Det viktigaste kom från kommunalrådet från Simrishamn som gav alla kommuner rådet att först bestämma sig om man anser att dessa frågor är viktiga. Om svaret är ja – utse då i kommunen en lämplig person att vara den som på kommunal nivå är spindeln i nätet i alla frågor som hör till och som är den naturliga kontaktpersonen utåt. Utse en sådan snarast!

/Leif dec 2013

Ps. I olika sammanhang brukar jag påpeka hur viktigt det är att vår kustmiljögrupp har en fri position i sitt viktiga miljöarbete och inte låter sig omfamnas av särintressen som vill ge sken av att "vi har ju samma mål och i grunden samma intressen". Så är det absolut inte. Ta rygg på en av vår tids största och mest framgångsrika "förhandlare" Nelson Mandela, som sagt, att "Du ska respektera din motståndare, men låt inte honom välja spelplan." Ds.